

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในอุดมคติ : กรณีศึกษาศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาบุคลากรด้านการมีส่วนร่วมศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้สรุป อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

สรุป

1. ข้อมูลพื้นฐานการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

จากการสนทนากลุ่มเป้าหมายและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามแผนปฏิบัติการวิจัยระยะที่ 1 ขันวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานศูนย์เด็กเล็ก พบว่า ศูนย์เด็กเล็กตำบลคอนแก้ว ตั้งอยู่ในเขตชุมชนชนานเมืองห่างจากศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ 3 กิโลเมตร เปิดดำเนินงานโดยองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว เมื่อ พ.ศ. 2545 โดยขอใช้พื้นที่ของโรงเรียนบ้านคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีเด็กมาเข้ารับบริการในระยะแรก 11 คน ปัจจุบัน (ต้นปีการศึกษา 2551) มีเด็กเข้ารับบริการ 58 คน มีผู้ดูแลเด็ก 6 คน มีวุฒิปริญญาตรี 3 คน ประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง 1 คน และมีมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง การบริหารจัดการเดิมเป็นการฝากงานไว้กับผู้บริหารและครู ของโรงเรียนบ้านคอนแก้ว ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำ ดูแล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วมอบหมายให้เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ทำหน้าที่นี้เทศ และรายงานผลให้ผู้บริหารทราบทุก 2 สัปดาห์ หรือเมื่อมีปัญหา โดยให้การบริหารขึ้นตรงต่อผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว ปัจจุบันมีคณะกรรมการบริหารศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 10 คน ร่วม

บริหารงานประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประธาน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นรองประธาน มีกรรมการมาจากตัวแทนชุมชน ตัวแทนผู้ดูแลเด็ก นักวิชาการ ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนผู้ประกอบการและผู้จัดการศูนย์เด็กเล็ก ความสำเร็จที่ภาคภูมิใจในอดีตคือศูนย์เด็กเล็กได้รับการประเมินให้เป็นศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ระดับดีมาก ในปี 2550 และมีความประสงค์ที่จะพัฒนาศูนย์เด็กเล็กสู่ความเป็นเลิศด้านการมีส่วนร่วม (Best Practice) ในอนาคต

ภูมิหลังของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา คือหน่วยงานประเภทโรงพยาบาล ได้เข้ามาให้บริการสุขภาพและประเมินพัฒนาการเพื่อเฝ้าระวังการเจริญเติบโตของเด็ก เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 อนุญาตให้ยืมใช้พื้นที่ดำเนินการตั้งแต่เริ่มโครงการ พระสงฆ์ ร่วมอบรมศีลธรรมแก่เด็ก กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สนับสนุนปัจจัยดำเนินกิจกรรมและโครงการจัดประสบการณ์เสริมแก่เด็ก มูลนิธิน้อมเกล้าฯ จัดสรรทุนการศึกษาให้เด็ก บริษัทห้างร้านและนิติบุคคลสนับสนุนทรัพยากร เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด ผู้ปกครองมีส่วนร่วมบ้างเป็นบางคน ในบางกิจกรรม เมื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองก่อนเริ่มดำเนินโครงการ พบว่า ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเข้ารับบริการ มีทัศนคติที่ดีต่อศูนย์เด็กเล็ก และเห็นว่าศูนย์เด็กเล็กให้บริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการเรียนการสอน การจัดบริการอาหารกลางวัน ได้ในระดับดี ครูและผู้บริหารมีพฤติกรรมกรปฏิบัติงานระดับดีเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ด้านอาคารสถานที่ผู้ปกครองเห็นว่า มีความคับแคบ ไม่เป็นเอกเทศ พื้นที่ไม่พอใช้งานและแออัด ข้อดีของบุคลากรคือ ทุ่มเท่ใ้งาน มีจิตใจดี รักเด็ก ดูแลเด็กดี แต่ยังขาดความชัดเจน ด้านการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางความคิดส่งผลต่อการปฏิบัติแบบแยกส่วน การพัฒนาเด็กยังไม่เต็มที่ในทุกด้าน พ่อแม่ไม่มีเวลา และขาดการมีส่วนร่วม ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญ จึงนิยมส่งเด็กไปเรียนในตัวเมืองเชียงใหม่

2. รูปแบบการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของศูนย์เด็กเล็ก ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

2.1 ผลการพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยวิเคราะห์เป้าหมาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ แล้วนำไปออกแบบการบริหารการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีระบบเปิดของ ลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenbug and Ornstein, 1996, 61) แฮนสัน (Hansan, 2003, 116) และ คอแลนเตอร์และโรบบินส์ (Coulter and Robbins, 2007, 68) เพื่อใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดหลักประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม (Environment) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Processes) ผลผลิต (Outputs) และ

ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ผู้วิจัยตั้งชื่อรูปแบบการพัฒนาเชิงระบบว่า “มณีรัตน์โมเดล” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือของนักวิจัยในการกำกับ ติดตามการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผลการติดตามพบว่า สภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กเล็ก เป็นชุมชนชนานเมืองให้บริการแก่เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพรับจ้าง ใช้การบริหารจัดการแบบบริหารจัดการตนเองโดยองค์การบริหารส่วนตำบลฝางงานไว้กับโรงเรียนบ้านดอนแก้ว ซึ่งให้ยืมใช้พื้นที่เพื่อเปิดดำเนินงานศูนย์เด็กเล็กมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 สภาพการดำเนินงานดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาการบริหารบุคคลและการจัดประสบการณ์พัฒนาเด็กที่ไม่สมบูรณ์ตามหลักทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ ตลอดจนขาดการตรวจสอบถ่วงดุลจากผู้เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดปัจจัยนำเข้าเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดคณะทำงานแยกออกเป็นทีม คือ ทีมนำ ได้แก่ นักวิจัยประสานการมีส่วนร่วมกับทีมทำ ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็ก โดยความร่วมมือของทีมหนุน ได้แก่ ผู้ปกครองชุมชนและเครือข่าย ซึ่งร่วมกันวิเคราะห์สภาพการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายตลอดจนโครงการและกิจกรรมรวม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านกิจกรรม ด้านการบริการและด้านการบริหาร จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแผนงานมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกระบวนการแปรสภาพในการบริหารโครงการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 3 ชั้น ชั้นแรกคือ ชั้นร่วมคิด โดยผู้เกี่ยวข้องทั้ง 6 กลุ่ม ร่วมกันพัฒนาเครื่องมือดำเนินงานของแต่ละฝ่าย ได้แก่ แผนกลยุทธ์ เป็นเครื่องมือของผู้บริหาร หลักสูตรสถานศึกษาและแผนการจัดประสบการณ์ เป็นเครื่องมือของผู้ดูแลเด็ก คู่มือผู้ปกครองและเด็ก เป็นเครื่องมือของผู้ปกครอง ชั้นที่ 2 คือ ชั้นร่วมทำ เป็นชั้นที่ผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองและนักวิจัย ยังคงทำหน้าที่ในการดำเนินงานเป็นหลัก โดยมีทีมหนุนประกอบด้วยชุมชนและเครือข่าย เข้ามาให้การสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์เด็กเล็ก ในชั้นที่ 3 คือ ชั้นให้น้ำหนักตนเอง เป็นชั้นที่เมื่องานดำเนินไปได้ด้วยดีแล้วในส่วนต่าง ๆ นักวิจัยที่เคยร่วมปฏิบัติงานจึงถอยออกมาเป็นทีมหนุน โดยคอยกำกับ ปรึกษา ปรึกษาให้ผู้เกี่ยวข้อง 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่าย ผูกโยงภารกิจเพื่อดำเนินงานพัฒนาต่อไป จนงานสามารถประเมินการบรรลุเป้าหมายได้ จึงถือว่าสิ้นสุด กระบวนการบริหารการพัฒนา 3 ขั้นตอนในส่วนผลผลิตนั้น ผู้วิจัยเป็นทีมนำหรือเป็นหลัก ในการทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผลผลิตของการดำเนินงานตามรูปแบบที่กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถสรุปผลได้ ส่วนการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นการนำผลที่ได้รับมาสังเคราะห์และนำไปสู่กระบวนการคืนความรู้สู่ชุมชนเพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานในวงรอบต่อไป ซึ่งเป็นระยะที่โครงการวิจัยสิ้นสุดลง และนักวิจัยพร้อมที่จะถอนตัวออกมาโดยสิ้นเชิงแล้วทั้งในฐานะส่วนหนึ่งของตัวป้อน กระบวนการและผลลัพธ์ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เหลืออีก 5 กลุ่มสามารถ

ดำเนินงานด้วยตนเองต่อไปได้ในทุกขั้นตอนในระบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามรูปแบบ
 มณีรัตน์โมเดล

2.2 ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ภาพรวมของการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กด้านการมีส่วนร่วมที่ได้จากการรวบรวม
 ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการใช้แบบสอบถามผู้ปกครองหลังการดำเนินโครงการถึงผลการพัฒนาตาม
 เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน 4 ด้าน พบว่า ศูนย์เด็กเล็กมีการดำเนินงานตามแผนทั้งในด้านสถานที่
 ด้านกิจกรรม ด้านการบริการและด้านการบริหาร มีผลการพัฒนาทุกด้านในระดับดี ผลการพัฒนา
 เชิงคุณภาพที่เกิดขึ้นตามเป้าหมาย 4 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว
 เร่งรัดการปรับบริเวณสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร โดยการจัดสร้างรั้วชั้นในใหม่ตลอดแนวนอน
 ทำประตูปิด-เปิดทางเข้าศูนย์เด็กเล็กเพื่อความปลอดภัย ปรับระดับลานเอนกประสงค์พร้อมทำ
 หลังคาคลุมชนิดถาวร จัดทำบ่อทรายขนานไปกับรั้วที่วาดภาพสีสดใสบนผนังตลอดแนวด้านข้าง
 ตัวอาคาร จัดเครื่องเล่นกลางแจ้งลงในสนามที่แยกออกเป็น 2 จุด ได้แก่ สนามเด็กเตาะแตะและ
 สนามเด็กอนุบาล โดยได้รับความเอื้อเฟื้อจากนักศึกษาครุบุคลากรประจำการ สาขาการศึกษา
 ปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ร่วมปฏิบัติงานจัดสวนหย่อมหน้าอาคารเรียน ทำทางเดิน
 ยกระดับสู่อาคารเรียนและจัดโครงการร่วมมือระหว่างศูนย์เด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล
 ผู้ปกครองและชุมชน จัดทำเสาธงรวมใจเป็นสิ่งก่อสร้างที่ถาวรใช้งานประจำศูนย์เด็กเล็กเป็นครั้ง
 แรก สำหรับสภาพแวดล้อมภายในอาคาร มีการเปิดชั้นเรียนเพิ่มเติมอีก 1 ห้อง สำหรับเด็กกลุ่ม
 อายุ 3 1/2 - 4 1/2 ขวบ จัดซื้อ จัดหาครุภัณฑ์ที่เหมาะสม ใช้จัดมุมเกมการศึกษาในห้องเรียน
 เพิ่มเติมครบทุกห้อง 2) ด้านกิจกรรม ผู้ดูแลเด็กจัดประสบการณ์ตามแนวของหลักสูตรสถานศึกษา
 และแผนการจัดประสบการณ์โดยมีวิทยากรจากบ้านและชุมชนร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็ก
 เช่น การทำขนมไทยและของเล่นพื้นบ้าน มีโครงการสร้างเสริมวิถีชีวิตไทย โดยความร่วมมือของ
 ผู้ปกครองและชุมชนคือ “กาดหมั้วข้าวหอม” หรือตลาดนัดสารพัดผลิตภัณฑ์จากชั้นเรียนและชุมชน
 ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้นิมนต์พระสงฆ์มาเล่านิทานสวดแทรกคุณธรรมแก่เด็ก ผู้ดูแล
 เด็กมีการทำวิจัยในชั้นเรียน ได้แก่ การทดลองวิทยาศาสตร์อย่างง่าย ๆ การใช้คำคล้องจองประกอบ
 ภาพเพื่อฝึกทักษะการออกเสียง 3) ด้านการบริการ ผู้ดูแลเด็กไปเยี่ยมบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล
 ความรู้ ความเข้าใจในการร่วมมือกันพัฒนาเด็ก กระตุ้นให้ผู้ปกครองศึกษาและทำความเข้าใจกับ
 ความรู้ในคู่มือที่แจกให้ รับฟังปัญหาและร่วมกันวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาเด็ก เด็ก
 ได้รับการบริการด้านโภชนาการ ด้านรับส่งตลอดจนด้านสุขภาพอนามัยที่มีคุณภาพและพอเพียง
 4) ด้านการบริหาร ได้จัดหาและจัดจ้างหัวหน้าศูนย์เด็กเล็กที่มีความรู้และประสบการณ์เข้ามาทำ

หน้าที่ประสานข้อมูลและกำกับดูแลการปฏิบัติงานพัฒนาทุกส่วนตั้งแต่ระยะเริ่ม โครงการวิจัยและร่วมเรียนรู้งานพัฒนาไปกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกกิจกรรมตลอดโครงการ

3. ผลการพัฒนาบุคลากรด้านการมีส่วนร่วมศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 การพัฒนาบุคลากรแบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินงานและขั้นติดตามตรวจสอบ ในขั้นวางแผนผู้วิจัยจัดประชุมกลุ่มเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานของศูนย์เด็กเล็ก ทำให้ทราบประเด็นที่ต้องพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กต้องการตัวแบบในการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยได้จัดกิจกรรมพาผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กศึกษาดูงานศูนย์เด็กเล็กต้นแบบ จัดประชุมปฏิบัติงานเพื่อสังเคราะห์ความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน หลังจากนั้นผู้เกี่ยวข้อง 6 ฝ่าย ประกอบด้วย ผู้บริหาร เครือข่าย ชุมชน นักวิจัย ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก จึงเริ่มดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กแบบมีส่วนร่วมภายใต้แผนปฏิบัติการของการวิจัย ในขั้นดำเนินงานและขั้นติดตามตรวจสอบประเมินผล ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ในขั้นดำเนินงานกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย มีการวางแผนร่วมกัน โดยการระดมความคิด เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาตามความจำเป็น 4 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านกิจกรรม ด้านการบริการและด้านการบริหาร มีการนำเป้าหมายไปวิเคราะห์เพื่อกำหนดโครงการและกิจกรรมขั้นดำเนินงาน โดยพัฒนาเครื่องมือใช้กำกับงาน ได้แก่ แผนกลยุทธ์หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครองและเด็กตลอดจนโครงการวิจัยในชั้นเรียน

ในขั้นติดตามตรวจสอบโดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทำให้ทราบผลการพัฒนาบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง 6 ฝ่าย ด้านการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า ผู้บริหารมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมหลังการดำเนินโครงการ ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก จำนวน 11 รายการ โดยค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ผู้บริหารดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่ให้ใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาอยู่ในระดับมากคือ ผู้บริหารจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.44$) และผู้บริหารดูแลสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ในศูนย์เด็กเล็กของบุคลากรอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 4.39$) ตามลำดับ ผู้ดูแลเด็กมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ดูแลเด็กหลังการดำเนินโครงการ ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก จำนวน 10 รายการ โดยมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ผู้ดูแลเด็กดูแลสุขภาพอนามัยเด็กได้ครบทุกด้าน ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาคือ ผู้ดูแลเด็กให้ความรัก ความอบอุ่นและเข้าใจเด็ก ($\bar{X} = 4.53$) และมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก คือ ผู้ดูแลเด็กปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ($\bar{X} = 4.26$) ตามลำดับ และผู้ปกครองมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหลังการดำเนิน

โครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกคือ ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น แก่เด็กตามข้อแนะนำของศูนย์เด็กเล็ก ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ผู้ปกครองร่วมจัดประสบการณ์ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและผู้ปกครอง/ชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ($\bar{X} = 3.95$) และผู้ปกครอง/ชุมชนร่วมป้องกันและแก้ไข ปัญหาพฤติกรรมเด็ก ($\bar{X} = 3.89$) ตามลำดับ ในภาพรวมพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครอง หลังการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 สูงกว่าก่อนการดำเนินโครงการ ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย หลังการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในระดับมากทุกรายการ โดยค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายสูง กว่าค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X} = 3.92$ และ $\bar{X} = 3.90$ ตามลำดับ) ส่วน พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย พฤติกรรมการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก จำนวน 13 รายการ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากันในระดับ มากที่สุดคือ การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานด้านปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศูนย์ พัฒนาเด็กและการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยกับผู้ดูแลเด็ก ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา มีค่าเฉลี่ยในระดับ มากเท่ากันคือ การวิพากษ์เครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญและการเก็บรวบรวมข้อมูลกับเด็ก ($\bar{X} = 4.38$) และการประชุมร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยและการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ข้อมูล พื้นฐานด้านปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็ก ($\bar{X} = 4.36$)

อภิปรายผล

1. ข้อมูลพื้นฐานการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ ทำให้ทราบข้อมูลอันเป็นประเด็นสำคัญนำสู่การ พัฒนางานวิจัย 2 ประการ ได้แก่ ความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรเพื่อการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม และความจำเป็นในการวางระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ด้วยเหตุที่การดำเนินงาน ในระยะที่ผ่านมามีจุดอ่อนด้านคนและระบบ จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ พ้น กล่าวคือบุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ขาดความร่วมมือที่ดีในการทำงาน ร่วมกัน ในส่วนของระบบการบริหารที่ปล่อยให้ศูนย์เด็กเล็กบริหารตนเองโดยไม่มีผู้นำระดับ หัวหน้าศูนย์ทำหน้าที่กำกับและประสานงาน ประกอบกับระยะทางระหว่างองค์การบริหารส่วน ตำบลและศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ห่างไกลกันถึง 2 กิโลเมตร ทำให้การติดต่อประสานงานล่าช้า การ พิจารณาเอกสารเพื่อการอนุมัติโครงการใช้เวลานาน หรือไม่บังเกิดผลทันต่อความจำเป็น เป็นเหตุ ให้ศูนย์เด็กเล็กอยู่ในภาวะไร้ทิศทาง ไร้ระบบ แม้จะตั้งอยู่ในชุมชนชนเมือง ห่างจากศูนย์ราชการ

ระดับจังหวัดเพียง 3 กิโลเมตร และมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้บริการด้านสุขอนามัยหรือ ทรัพยากรอื่น ๆ เช่น องค์กรเอกชนนำผ้าห่มและของเล่นมาแจกให้แก่เด็กจำนวนมาก แต่มิได้ถูก นำไปใช้ให้คุ้มค่า จึงเป็นความช่วยเหลือที่ปราศจากการจัดการที่ดี ทำให้การช่วยเหลือไม่บังเกิด ประโยชน์อย่างแท้จริง ประการสำคัญคือศูนย์เด็กเล็กขาดการปรับปรุงดูแลด้านสภาพแวดล้อมตาม หลักการจัดสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม ขาดสีสันดึงดูดความสนใจ เพียงพอ เป็นเหตุให้ผู้ปกครองที่มีบุตรธิดาซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนกึ่งหนึ่ง ไม่ให้ความยอมรับจึงนำ เด็กไปใช้บริการนอกพื้นที่ โดยเฉพาะผู้มีฐานะปานกลางหรือมีรายได้เพียงพอที่จะสามารถ เลือกใช้บริการและจ่ายค่าบริการเพื่อแลกกับคุณภาพที่เด็กจะได้รับตามความพึงพอใจ จากข้อมูล ดังกล่าว เมื่อนำไปวิเคราะห์โดยอิงหลักทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ทำ ให้อภิปรายได้ว่า ศูนย์เด็กเล็กกำลังประสบกับสถานการณ์ภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกองค์กร สำหรับปัจจัยภายนอกด้านความนิยมศรัทธาของชุมชน และคู่แข่งที่ดึงดูดกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน ให้ออกไปรับบริการนอกพื้นที่นั้น เป็นภัยคุกคามที่ไม่อาจจัดกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ไขได้ โดยตรงเพราะอยู่นอกเหนือพลังอำนาจที่จะควบคุมได้ จึงจำเป็นที่จะต้องหันมาพิจารณาภัยคุกคาม จากภายใน (The Internal Environment) ซึ่ง เวสซี่ (Vesey, 1991 อ้างใน ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ, 2547, 23) กล่าวว่า เป็นลักษณะหรือปัจจัยที่สามารถควบคุมได้และผู้บริหารต้องคำนึงถึง การวิจัย ครั้งนี้ได้เน้นการนำพลังความสามารถของบุคลากรทุกฝ่ายที่ถูกกดซ่อนไว้ภายในให้มีการนำออกมา ใช้ร่วมกันตั้งแต่ต้น เพื่อสร้างสำนึกในการเป็นเจ้าของงานพัฒนาที่เชื่อว่า สามารถควบคุมได้ เพราะเป็นพลังความสามารถส่วนดีที่มีอยู่แล้วในตัวบุคลากรดังเช่น เทย์เลอร์ (Taylor อ้างใน ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์, 2540, 25) แสดงทรรศนะไว้ว่า คนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่สามารถจะ ปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตขององค์กร การปรับปรุงองค์กรต้องปรับระบบการทำงานก่อนโดย ผลประโยชน์ของนายจ้างและลูกจ้างเป็นสิ่งเดียวกันและเหมือนกัน (One and the Same) ฉะนั้น นายจ้างและลูกจ้างต้องหันมาร่วมมือกันเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมาย จะต้องนำเอาการบริหารแบบ วิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ มีการวางแผนระเบียบกฎเกณฑ์มาตรฐานไว้และพัฒนาการทำงานให้เป็นที่ ไปตามวิธีการของศาสตร์ (ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2551, 16-17) จากข้อค้นพบที่เป็นสิ่งแวดล้อมของศูนย์เด็กเล็ก ที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นและเป้าหมายในการพัฒนา ดังที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น จึงเป็น เหตุผลที่ต้องเริ่มต้นโดยการพัฒนากุศลกร เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนระบบการทำงานอันเป็น กิจกรรมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมสานต่อกันไป ผลการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา แบบมีส่วนร่วม อภิปรายไว้ในลำดับต่อไป

2. รูปแบบการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของศูนย์เด็กเล็ก ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กแบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีระบบเปิดของนักบริหารหลายท่าน ดังได้เสนอไว้แล้วในสรุปผลการวิจัย โดยนำมาจัดทำเป็นรูปแบบการพัฒนาเชิงระบบ “มณีรัตน์โมเดล” ใช้กำกับ ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน โดยได้กำหนดปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ครอบคลุมในประเด็นใหญ่ ๆ คือ การสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างบุคลากรและจัดสรรทรัพยากรการพัฒนาโดยความร่วมมือจากชุมชน จึงเป็นการสร้างโอกาสให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการได้ผลงานตามบทบาทหน้าที่เข้ากับความต้องการที่แท้จริงได้ในทุกด้าน โดยตีกรอบความต้องการแคบลงเหลือเพียง 4 ด้านคือ ด้านการบริหาร การบริการ สภาพแวดล้อมและกิจกรรม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยและสร้างแนวทางในการพัฒนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในส่วนของปัจจัยนำเข้าตามทฤษฎีระบุว่าหมายถึง ผู้บริหาร ครู นักเรียน หลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณและนโยบาย งานวิจัยครั้งนี้กำหนดปัจจัยนำเข้า โดยเน้นบุคลากรผู้รับผิดชอบงานเป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 3 ทีมคือ ทีมนำ ได้แก่ นักวิจัย ทีมทำ ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ดูแลเด็ก ทีมหนุน ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่าย โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ขับเคลื่อนงานด้านหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณและนโยบาย สอดคล้องตามหลักทฤษฎีเช่นกัน สำหรับกระบวนการตามหลักทฤษฎี ได้กล่าวถึง เป้าหมาย เทคโนโลยี โครงสร้าง จัดตั้งและการจัดการ ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม การวิจัยครั้งนี้กำหนดกระบวนการ โดยเน้นบทบาทของบุคลากรที่ต้องร่วมคิด ร่วมทำและนำตนเองอย่างเป็นขั้นตอน โดยในกระบวนการปฏิบัติงานมีการพัฒนาเครื่องมือของบุคลากรแต่ละฝ่าย ได้แก่ แผนกลยุทธ์ หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครองและเด็ก ซึ่งมีรายละเอียดของเครื่องมือระบุถึงเป้าหมายของงาน วิธีการและเทคโนโลยีที่กำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการ การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และกระบวนการบริหารจัดการที่ครอบคลุมแผนงาน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำและการกำกับควบคุมงานที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สำหรับผลผลิตตามหลักทฤษฎีนั้น เป็นการพิจารณาถึงผลการปรับตัว ผลที่บรรลุเป้าหมาย ผลการบูรณาการและผลการรักษาแบบแผนของการดำเนินงาน ในการออกแบบงานวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาผลผลิตที่ตรวจสอบได้จากผู้เกี่ยวข้องทั้ง 6 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน เครือข่าย และนักวิจัย ที่แสดงให้เห็นถึงผลการปรับตัวที่เกิดขึ้นวัฒนธรรมองค์การใหม่ ผลที่บังเกิดตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการบูรณาการความรู้เชิงทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งจะได้อภิปรายโดยละเอียดในลำดับข้อต่อไป จากผลการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับการประเมินจากผู้ร่วมงานและตนเอง ที่แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานใน

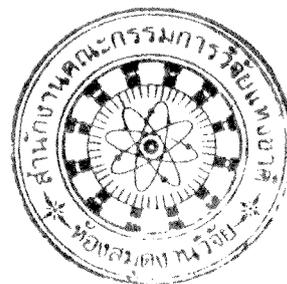
ระดับมากเป็นส่วนใหญ่ทั้ง 6 กลุ่ม จึงอภิปรายได้ว่า การที่ผู้วิจัยออกแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบนั้น ทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าใจและมองเห็นแผนที่ของงานที่จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ โดยเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มผู้ปฏิบัติแต่ละกลุ่มโดยชัดเจนสามารถประสานงานและประสานคนในแต่ละขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องมีความมั่นใจการมีส่วนร่วม เนื่องจากมีโอกาสได้เตรียมการขั้นวางแผน ดำเนินงานขั้นปฏิบัติการและประเมินผลในขั้นสุดท้าย จึงมีโอกาสเชื่อมโยงเป้าหมายเข้ากับผลการประเมินได้ด้วยตนเองทุกขั้นตอน จึงถือว่าทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของงานร่วมกันในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้แต่ละฝ่ายมีแรงขับภายในตนเองแล้ว แต่ละฝ่ายยังต้องทำงานแข่งกับเวลาและเร่งรัดงานของตนให้ก้าวทันงานของผู้อื่น เนื่องจากการติดตามนิเทศ กระตุ้นและชี้แนะ เพื่อขจัดปัญหาอุปสรรคอย่างใกล้ชิดจากผู้เกี่ยวข้อง โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดช่วงเวลาการวิจัยสามารถประคับประคองให้งานดำเนินไปได้อย่างถูกทางและได้ผลดี

3. ผลการพัฒนาบุคลากรด้านการมีส่วนร่วมศูนย์เด็กเล็ก ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

จากการที่นักวิจัยเริ่มต้นกิจกรรมการวิจัยด้วยการพัฒนาบุคลากรและเลือกประเด็นการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เนื่องด้วยมีความตระหนักและเลือกประเด็นความสำคัญด้านศักยภาพของบุคลากรเหนือสิ่งอื่นใด โดยเชื่อว่าบุคลากรทุกคนล้วนเป็นผู้มีศักยภาพทั้งสิ้น แต่เพียงเพราะยังไม่มีโอกาสแสดงออกมาจึงเป็นความสูญเปล่าที่ควรต้องเร่งแก้ไขเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุดจากบุคลากร ดังที่ ดิน ปรัชญพฤทธ์ (2551, 18) ซึ่งได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของบุคลากรที่ส่งผลดีหรือเสียต่อองค์การได้ทั้งสองด้าน จึงได้กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นการพยายามกำจัดความสูญเปล่าและความไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานให้หมดไปหรือน้อยลง เช่นเดียวกับในแง่ของทฤษฎีการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ได้เสนอประเด็นเกี่ยวข้องกับบุคลากรในทำนองเดียวกันว่า การจัดการทางทรัพยากรมนุษย์ เป็นการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพของคนในองค์การ (ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ, 2547, 83) ทฤษฎีดังกล่าวยังได้เสนอกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้นำหลักการที่สำคัญ 3 ประการมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ 1) การนำเอาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การให้มีความพร้อม และมีความสามารถตรงกับความต้องการขององค์การ และ 3) การจูงใจให้พนักงานปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการขององค์การ จากหลักการข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสาระด้านการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีการบริหารเชิงกลยุทธ์ ที่ วินัย ดิสงส์ (2552, 12) ได้เสนอไว้โดยเลือกนำรูปแบบการมีส่วนร่วม 3 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการวิจัย ได้แก่

1) การร่วมเสนอแนะ (Suggestion System) ผ่านการประชุมรับฟังข้อเสนอแนะ 2) การมีส่วนร่วม โดยการทำงานเป็นทีม (Team Working) และ 3) การมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของรับผิดชอบงานบริหาร โดยเป็นส่วนหนึ่ง ในส่วนขององค์ประกอบของการมีส่วนร่วมนั้น ได้เลือกองค์ประกอบตามแนวทางที่ วินัย ดิสงศ์ (2552, 13) ได้เสนอแนะไว้ประกอบด้วย 1) บุคคล ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่าง ๆ 5 ฝ่าย คือ ครู ผู้ปกครอง กรรมการ นักเรียนและผู้นำชุมชน 2) ผู้บริหาร ทำหน้าที่เป็นผู้นำ ผู้ประสานงาน ร่วมทีมงาน กำหนดกลยุทธ์และสร้างเครือข่าย 3) กระบวนการบริหาร ได้แก่ การวิเคราะห์ SWOT การวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ การปรับปรุงพัฒนาและ 4) กำหนดภาระงาน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานบริหารทั่วไป งานการเงินและงานชุมชน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดต่าง ๆ มาวิเคราะห์และคัดสรรโดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับลักษณะของการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก จึงได้แนวปฏิบัติขั้นสุดท้ายที่กระชับใช้สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องได้โดยง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, 60) ได้อธิบายถึงหลักการมีส่วนร่วมในทำนองเดียวกันไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องต้องมีโอกาสร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ โดยกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมต้องทั่วถึง ทั้งคนในท้องถิ่น ผู้นำ เจ้าหน้าที่ของรัฐและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมที่งานวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญ ยังครอบคลุมไปถึงการนำการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg and Ornstein, 1996, 4-13) ที่อธิบายกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ว่าประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นคือ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Formulation) การปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Implementation) และการประเมินเชิงกลยุทธ์ (Strategic Evaluation) การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยเริ่มจากการวางแผนกลยุทธ์ และการดำเนินการจัดการเชิงกลยุทธ์รวมถึงการประเมินเชิงกลยุทธ์ครบทุกขั้นตอน โดยเฉพาะแผนกลยุทธ์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายให้เข้าใจในแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในระดับปฏิบัติการ ผู้ดูแลเด็กใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นเครื่องมือกำกับการจัดประสบการณ์พัฒนาเด็ก และใช้สื่อสารระหว่างผู้ดูแลเด็ก ผู้บริหารและผู้ปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นแนวทางอันเป็นหัวใจของการพัฒนาเด็กที่ตอบสนองตามปรัชญาของหลักสูตรที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ ทำให้สามารถจัดสภาพแวดล้อมในศูนย์เด็กเล็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ถูกหลักทฤษฎีและทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น การออกแบบการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการโดยครอบคลุมเช่นนี้ จึงสามารถดำเนินงานพัฒนาในลักษณะที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายปฏิบัติงานเชิงรุกเคียงคู่นานไปด้วยกันทุกฝ่าย แต่ละฝ่ายมีโอกาสทำงานในหน้าที่ของตน และยังทำงานประสานไปกับส่วนอื่น ๆ ด้วยในขณะเดียวกัน ทำให้งานพัฒนาสามารถบังเกิดผลที่หักล้างข้อค้นพบจากงานวิจัย

ก่อน ๆ ดังเช่นการศึกษาของวีรพงษ์ เดชบุญและคณะ (2540) ที่วิจัยความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขตการศึกษา 10 ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้เรื่องการศึกษและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นคำตอบที่สังคมมุ่งหวังครั้งใหม่ที่ยืนยันถึงความพร้อมและศักยภาพในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เปลี่ยนไปจากข้อค้นพบในทศวรรษก่อน อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ดังเช่น กิบสัน (Gibson, 1992) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองพบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็ก ซึ่งครูมีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน ส่วนการศึกษาของ ทาวน์เซนด์ (Townsend, 1999) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ การกำหนดตารางกิจกรรมของโรงเรียนที่ตายตัว กิจกรรมไม่น่าสนใจ สถานที่และวัน เวลาจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมแก่การมีส่วนร่วม ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้จึงน่าจะอธิบายได้ว่า หากศูนย์เด็กเล็กมีการจัดกิจกรรมตามตารางที่มีความชัดเจน เป็นระบบ ถูกหลักวิชา นอกจากจะได้รับความศรัทธา เชื่อมั่นแล้ว ยังก่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและง่ายแก่การทำงานร่วมกัน เพราะทุกฝ่ายมองเห็นพื้นที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วม รับรู้เป้าหมายของงานและเข้าใจความคาดหวังของแต่ละฝ่ายโดยแจ่มชัด อีกทั้งยังเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมมือกันของผู้เกี่ยวข้อง จึงก่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนจากภายในที่แต่ละคนนำมาใช้เป็นพลังในการเรียนรู้และพัฒนาในการมีส่วนร่วมอย่างประสบผลสำเร็จ ผลการพัฒนาที่ประเมินและตรวจสอบโดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ปรากฏผลสำเร็จที่สำคัญที่สุดคือ เด็กที่รับบริการมีผลการพัฒนาเฉลี่ยในระดับร้อยละ 93.17 และพบว่า ศูนย์เด็กเล็กมีการดำเนินงานตามเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านกิจกรรม ด้านการบริการและด้านการบริหารในระดับดีทุกด้าน อย่างไรก็ตาม แม้ปรากฏผลในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นครั้งแรกของการเริ่มใช้ยุทธวิธีการมีส่วนร่วม แต่จะสามารถพัฒนาสู่ความสำเร็จระดับดีเยี่ยมได้โดยง่าย เมื่อระบบการพัฒนาและบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน มีแนวทางที่เป็นพลวัตในการดำเนินงานที่มั่นคงแล้ว และสามารถควบคุมความคงที่ของการปฏิบัติงานเชิงระบบเช่นนี้ต่อไปอีกโดยไม่หยุดยั้ง ย่อมสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาทั้งเชิงอุดมคติและเชิงประจักษ์ได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้ให้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง ควรได้มีการขยายผลและประยุกต์ใช้ข้อค้นพบจากการวิจัยเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่องค์การบริหารส่วนตำบลในการพร้อมรับมือกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาของท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินการตามนโยบายในอนาคต และในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งมีการจัดการศึกษา เพื่อผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา จำเป็นต้องศึกษาวิจัยต่อเนื่องเพื่อเตรียมการตอบสนองต่อความต้องการด้านกำลังคนของท้องถิ่น นำบทเรียนที่ได้มาเตรียมการด้านการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมผู้บริหารและผู้ดูแลเด็กศูนย์เด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนฝึกอบรมผู้ตรวจประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา(สมศ.) เพื่อเริ่มภารกิจการตรวจประเมินศูนย์เด็กเล็กตามพันธกิจที่มีต่อสังคมและท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานระดับนโยบายของผู้ใช้บัณฑิตและหน่วยงานผู้ผลิตบัณฑิตควรมีการทบทวนร่วมกัน เพื่อหาหนทางเร่งรัดพัฒนาสู่เป้าหมายความต้องการที่แท้จริงของหน่วยงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานเชิงบูรณาการองค์ความรู้ และกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นสู่สังคมที่เป็นสุขโดยราบรื่น
3. ส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาจากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องได้ร่วมปฏิบัติงานวิจัยพัฒนาท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงทฤษฎีจากการเรียนในรั้วมหาวิทยาลัย สู่สภาพการปฏิบัติจริงในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary)
4. ปรับแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น จากการฝึกอบรมตามระบบดั้งเดิมแก่บุคลากรประจำการ เป็นการร่วมเรียนรู้และพัฒนาโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ระหว่างองค์กรและเครือข่ายในชุมชน และถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนแทนการส่งมอบความรู้ให้รับไปดังเช่นที่ผ่านมา

ข้อเสนอแนะแก่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1. ควรเตรียมการจัดหาหน่วยฝึกประสบการณ์หรือร่วมพัฒนาหน่วยฝึกประสบการณ์ในท้องถิ่นที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลให้พร้อมเป็นหน่วยฝึกประสบการณ์ต้นแบบที่มีสมรรถภาพ นำผลประโยชน์จากการวิจัยพัฒนาไปใช้ เพื่อเติมเต็มความพร้อมในการร่วมกันผลิตบัณฑิตรองรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาในอนาคต
2. ควรเร่งรัดสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการศึกษาแก่ท้องถิ่น แก่นักศึกษาสายครุทุกสาขา เพื่อสร้างความตระหนักในการเตรียมพร้อมต่อการฝึกปฏิบัติงานสอนภายใต้ระบบงานของท้องถิ่น

3. สนับสนุนให้ คณาจารย์ทำวิจัยพัฒนาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการจัดการความรู้ในท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์สายสัมพันธ์ทางวิชาการด้วยจิตสำนึกในความเป็นส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะแก่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

1. ควรมีกิจกรรมพัฒนาระยะกลางและระยะยาว เพื่อสร้างภาพชัดของเป้าหมายในการพัฒนางานร่วมกันในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน
2. ควรมีการพัฒนาเครื่องมือดำเนินงานโดยประยุกต์ใช้ผลการวิจัยให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลาของท้องถิ่น
3. ควรวิจัยพัฒนาและส่งเสริมให้บุคลากรวิจัยชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร
4. ควรนำบทเรียนที่ได้จากการวิจัยไปขยายผลสู่เครือข่ายศูนย์เด็กเล็กเพื่อปูพื้นฐานงานจัดการความรู้สืบต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาตามนวัตกรรมที่คัดสรรหรือสร้างขึ้นใหม่
2. ควรวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ควรวิจัยในลักษณะ สหวิทยาการ กับหน่วยงานภายในท้องถิ่น